

Oud en Nieuw stok-en-bal spelen

Tekst: Ferd Vrijmoed

Ze moeten wel enige verwantschap met golf hebben om mij niet te laten verdwalen in de schier eindeloze variaties die de mens heeft bedacht om met een stok tegen een bal te slaan.

Racketsporten vallen af. Rackets zijn geen stokken. In hockey, honkbal, cricket en polo gebruik je wel iets als stokken, bats of knuppels, maar die doen ook niet mee, omdat teams tegen elkaar met één bal spelen. Zo wordt de kring van aan golf verwante stok-en-bal spelen steeds kleiner.

Biljarten valt af, want stoten is geen slaan.

Maar wat te denken van het middeleeuwse **Ground Billiard of Jeu de Mail**? Dat werd wel met stokken gespeeld en lijkt een beetje op het elitaire croquet.

Medieval Ground Billiard

Je kunt je afvragen of het hier wel echt slaan tegen een bal betreft.

Maar dat geldt ook voor **Kolf** met een k. Natuurlijk mag het oer-Hollandse Kolf hier niet ontbreken, ook al vanwege de naam. Een korte baan spel in vele varianten met grotere ballen, dat met name rond 1700 furore maakte, mogelijk vanwege de nabijheid van bier. Maar je slaat de bal niet echt, je schuift hem eigenlijk naar een paal. Wel met een slaghout (de kliek), dat weer wel. Kolf wordt nog steeds gespeeld, zelfs in competitieverband onder auspiciën van de Koninklijke Nederlandse Kolfbond, opgericht op 13 mei 1885 en daarmee ouder dan de Koninklijke Nederlandse Golf Federatie.

Kolfbaan. foto Do Smit

Verder terug in de tijd komen we al vroeg uit in Vlaanderen, waar men in de Tijd van steden en staten (vanaf ca 1000 na Chr.) het **Sollen met den Colve** beoefende. Een spel waaruit **Colf** zich heeft ontwikkeld, mogelijk vanaf de 12^e eeuw. Colf geschreven met een c om het te onderscheiden van het moderne **Golf** (19^e eeuw en later). Het speelveld, de materialen en de regels zijn in de loop der jaren aanzienlijk geëvolueerd, maar Colf en Golf zijn volgens mij in wezen nog hetzelfde spelletje. Met name door dat kuiltje in de grond, dat we kennen uit het lesboekje Latijn van Pieter van Afferden, het Tyrocineum van 1545.

Bij beide spelletjes gaat het immers om in zo weinig mogelijk stokslagen een kleine harde bal over langere afstand in een ver weg gelegen kuiltje in de grond te krijgen. Bij het slaan tegen de bal mag je je overigens niet bovenmatig inspennen. Lukt u dat, niet bovenmatig inspennen? Laat het me weten. En vooral hoe u dat doet.

Het oude China kende het spel **Chuiwan** of **Suigan**, waarbij je al lopende een bal met een stok voortbewoog richting een verder weg gelegen kuiltje. Het spel zou dateren uit de Song Dynastie, maar zeker worden beoefend tijdens de Ming Dynastie (1368-1644). Een aan golf verwant stok-en-bal spel, maar is het (een voorloper van) golf? Ik heb Wayne Xing, directeur van het Chinese golfmuseum in Shenzhen hierover gepolst – ik was er toch – en die was zeer stellig: "Chuiwan is geen golf."

Chuiwan

De oude Romeinen speelden nog voordat Jezus was geboren het spel **Paganica**, Betrouwbare bronnen ontbreken, maar het zou afgeleid zijn van oude Griekse of Egyptische stok-en-bal spelen en in het grote Romeinse Rijk worden gespeeld door met name landboeren die met een kromme stok tegen een ca 15 cm grote, met wol of veren gevulde leren bal sloegen richting een vooraf bepaald doel, bijvoorbeeld een boom. Dit doel moet in zo weinig mogelijk slagen bereikt worden.

Bas-reliëf ca 600 voor Chr.

Zowel in tijd als in afstand dichter bij huis komen we spellen tegen als het oude Franse **Jeu de Crosse**, ook wel **Chole** of Choule genaamd. Het is net bridgen. Twee partijen, die tegen elkaar opbieden om in de minste slagen een door hen vooraf bepaald doel te bereiken. De partij, die het laagste biedt speelt. Zij zijn de chouleurs en mogen beginnen. Ze proberen binnen het door hen geschatte aantal slagen het doel te bereiken. De andere partij probeert dat te verhinderen. De chouleurs slaan om de beurt tot drie spelers hebben geslagen. Daarna mag een speler (déchouleur) van de andere partij eenmaal de bal terugslaan, of naar een moeilijke plek slaan. Dan de chouleurs weer driemaal, weer gevolgd door een terugslag van de tegenstander enz. Het spel, dat thans nog mondjesmaat wordt gespeeld in het noorden van Frankrijk en Henegouwen, kan lang duren, want de afstand kan wel 15 tot 20 kilometer zijn. Enige verwantschap dringt zich onmiskenbaar op.

De stokken heten crosses

De ballen zijn ovaal en heten choulettes

Er zijn meer stok-en-bal spelen uit het verleden. Bijvoorbeeld het Keltische Cambuca en het Franse Chicane, of wederom dichterbij huis Pell-Mell of Malie:

Maliebaan

Of het Klossen, later Beugelen:

Een echt ouderwetsche beugelbaan, die tevens als dansvloer dienst doet,
in het dorpje Afferden in Limburg.

Beugelbaan in Afferden

En kent u het zeer recente Krolf, dat zijn oorsprong vindt in Denemarken? Een combinatie van golf en croquet. In 2021 was de eerste interland Nederland-België in Gendt.

Ik kende het niet.